

SAMMANDRAGET VID FÖRBEREDELSEN I TVISTEMÅL

Arbetsgruppens rapport

Medlemmar i arbetsgruppen:

Hovrättsrådet Jukka Heikkilä

Hovrättsfiskalen Outi Holmström

Tingsdomaren Eija Iivonen

Tingsdomaren Seppo Karvonen

Tingsdomaren Tapani Koskimäki

Tingsdomaren Juha Lehto (ordförande)

Hovrättsrådet Tuomas Nurmi

Tingsdomaren Anna-Mari Porkkala-Hietala

Hovrättsfiskalen Hannu Rantalainen

Tingsfiskalen Mikael Selander (översättning)

Tingsdomaren Risto Tikka

Hovrättsrådet Tapio Vanamo

Tingsdomaren Yrjö Vannela

Advokaten Mats Welin (översättning)

De centrala principerna för uppsättande av ett sammandrag i ett nötskal

1. Sammandraget är domstolens komprimering av ärendet som för dess handläggning framåt.
2. Sammandraget är ett redskap för kommunikation, ett medel för att behärska processen samt utgör grunden för domen i ärendet.
3. Sammandraget skall uppsättas skriftligen om det inte är klart att man ur den skriftliga formen inte kan få något mervärde för ärendets handläggning.
4. Ett muntligt sammandrag skall vara lika detaljerat som ett skriftligt.
5. Ett skriftligt sammandrag skall tillställas parterna i god tid före sammanträdet.
6. Parternas yrkanden skall framställas sådana som de är vid tidpunkten för sammandraget.
7. Grunderna för parternas yrkanden skall presenteras i en koncentrerad form.
8. Förutom stridiga omständigheter skall också ostridiga omständigheter individualiseras.
9. Temat för bevisningen skall kopplas till de stridiga omständigheterna.
10. Domstolens uppfattning om ärendets juridiska referensram skall framföras.

1. Utgångspunkten för denna framställning

Enligt reglerna i 5 kapitlet av RB skall förberedelsen i ett tvistemål handläggas sålunda, att ärendet kan behandlas utan avbrott vid huvudförhandlingen.

Sammandraget är ett bra redskap för att uppnå denna målsättning. Eftersom sammandraget baserar sig på förberedelsen, som föregår sammandraget, beskriver sammandraget hela förberedelsen. Ett bra sammandrag kan bara uppstå som en följd av en lyckad förberedelse i ärendet.

Den uppfattning domstolen i sammandraget har framfört om ärendet påverkar i väsentlig grad målets handläggning. Till följd av detta borde sammandraget till sitt innehåll vara sådant att parterna kan godkänna sammandraget. Sammandragets centrala betydelse vid förberedelsen har också framkommit i den enkät, som gjorts vid Helsingfors Advokatförening under våren 2006.

Det är uppenbart att praxisen gällande uppsättande av sammandrag varierar från domstol till domstol. Det finns skillnader inom förfarandena, som inte enbart kan förklaras med att ärendena varierar. Denna slutsats får också sitt stöd av nämnda enkät vid Helsingfors Advokatförening. Trots att ett sammandrag alltid uppsätts för ett enskilt mål, finns det principer och praxis gällande uppsättande av sammandrag, vilka underlättar uppgörandet av ett sammandrag i varje mål.

Eftersom sammandraget är resultatet av förberedelse, möjliggör en granskning av därtill hörande frågor en inblick i förberedelsen som helhet. Denna framställning om sammandraget är sålunda till

nytta för såväl lagskipningspersonalen vid domstolarna, som parterna och deras ombud. En rättegång är också samarbete. Till följd av detta borde parterna för sin del och i större utsträckning än för närvarande bära sitt ansvar särskilt för att yrkandena, grunderna och bevisningen ordnas upp samt att ärendets juridiska sida kartläggs. Parterna bär med andra ord i praktiken långt ansvaret för uppsättandet av sammandraget.

I denna framställning är en utgångspunkt att de framförda synpunkterna skall vara direkt tillämpliga i tingsrätten vid förberedelsen av ett tvistemål. Framställningen är också avsedd att till tillämpliga delar gälla förberedelsen vid hovrätten.

Vid ändringssökning är en god underrättsprocess av stor betydelse såväl ur parternas som ur hovrättens synvinkel. Ifall ärendets handläggning i tingsrätten och tingsrättens dom är väl strukturerade, har parterna goda förutsättningar att uppskatta, i vilka delar av tingsrättens dom det är nödvändigt att söka ändring. I detta fall är förutsättningarna för att uppgöra besvär- och svarsskrifter av hög kvalitet goda. Uppsättandet av ett sammandrag i hovrätten är då också förhållandevis enkelt och huvudförhandlingen kan förrättas långt på basis av sammandraget, dvs. vad parterna har konstaterat i besvär- och svarsskrifterna samt eventuella övriga skriftliga utsagor.

Besvärliga är vid hovrättshandläggningen sådana situationer, där tingsrättsbehandlingen inte av en eller annan orsak har lyckats, där ändringssökandet inte förefaller grunda sig på ovannämnda prövning och där rättegången i hovrätten önskas vara en upprepning av rättegången i tingsrätten. I dylika situationer måste man eftersträva att rättegången i hovrätten kan koncentreras till de frågor, som i hovrätten fortfarande är stridiga och att på

motsvarande sätt eller i övrigt begränsa ärendets bevisning. För detta ändamål är sammandraget också ett viktigt arbetsredskap vid hovrätten.

2. Lagrum

I RB 5 kap. 24 § finns reglerna gällande sammandrag, som uppsätts i samband med handläggningen av ärendet vid tingsrätten. I ansökningsärenden vid tingsrätten iakttas rättegångsförfarande i tvistemål enligt hänvisningsstadgandet i RB 8 kap. 4 §. Hänvisningsstadgandet i RB 26 kap. 11 § berör uppsättande av sammandrag i samband handläggningen av ett besvärsärende.

3. Sammandragets användningsändamål

1.1. Ett kommunikationsredskap

Sammandraget är ett centralt redskap vid kommunikationen mellan domstolen och parterna. I sammandraget framför domstolen sin uppfattning så som den uppfattat parternas ställningstaganden och vad saken enligt domstolen gäller. Genom sammandraget har domstolen en möjlighet att hos parterna granska sin uppfattnings riktighet. Ur sammandraget kan parterna granska, om domstolen har uppfattat deras ställningstaganden och om de omständigheter parterna väddat till blivit beaktade.

På basis av sammandraget kan parterna granska sina egna ställningstaganden och bedöma deras framgångsmöjligheter, behovet av bevisning samt förlikning såsom ett alternativ till rättegång.

3.2 Ett redskap för processadministration

Sammandraget är för domstolen och även för parterna ett redskap för att behärska rättegångsförfarandet och rättegångsmaterialet. Sammandraget kan läggas till grund för handläggningen. Särskilt ett skriftligt sammandrag fungerar som ett stöd för minnet.

3.3 Grund för domen

Det i sammandraget konstaterade fakta kan läggas till grund för domen. Ett skriftligt sammandrag kan ofta utnyttjas direkt såsom en del av domen.

4. Allmänna utgångspunkter för uppsättandet av sammandraget

Sammandraget är domstolens komprimerade uppfattning av ärendet. Redan termen sammandrag utvisar att det är frågan om något komprimerat och inte om att kopiera parternas utsagor.

Sammandraget beskriver det senaste skedet i ärendets handläggnings och parternas ställningstaganden. Ett sammandrag är inte en kronologisk utredning över ställningstaganden, som framförts i olika skeden.

Sammandraget skall till sitt innehåll vara entydigt. Parternas ofta omfattande ställningstaganden skall i sammandraget uttryckas komprimerat och klart på ett sådant sätt såsom domstolen har uppfattat dem. Ifall att ställningstagandena är oklara, måste deras innehåll först utredas.

Sammandraget skall till sin struktur vara sådant att ifrågavarande enskilda ärendes handläggning förs möjligast väl framåt. Schematiska lösningar bör undvikas. I strukturen måste man vid behov kunna lösgöra sig från parternas systematik. En god

utgångspunkt är att sträva att ställa parternas ställningstaganden mot varandra.

Då man börjar uppsättandet av ett sammandrag, kan strukturen och rubriksättningen till exempel vara följande:

- x ostridiga fakta / beskrivning av ärendet
- x käromålets yrkanden
- x käromålets grunder
- x svaromålets yrkanden
- x svaromålets grunder
- x stridiga fakta / frågor som skall avgöras
- x bevisning
- x den juridiska utgångspunkten / rättsliga synpunkter

Ordningen och betoningarna varierar, alltid behöver man inte alla ovannämnda delar.

Eftersom sammandraget är domstolens uppfattning om saken, svarar domaren för dess innehåll. Till vissa delar av skriftliga sammandrag såsom partsuppgifter, yrkanden och bevis kan såsom teknisk hjälp användas kanslipersonal. Sammandragets ändamål, dvs. komprimerandet av det väsentliga i ärendet, kräver dock juridisk sakkunskap.

5. Skriftligt / muntligt sammandrag

Sammandragets form är inget självändamål, utan det väsentliga är sammandragets innehåll. I ett muntligt sammandrag skall noggrannheten hålla samma nivå som i ett skriftligt.

I tvistemål är utgångspunkten den att det bör uppsättas ett skriftligt sammandrag redan före förberedelsesammanträdet. Detta sammandrag baserar sig på det material, som uppstått under den skriftliga förberedelsen av ärendet. Ett undantag, alltså

att inte uppsätta ett skriftligt sammandrag före förberedelsesammanträdet, skall av domstolen kunna motiveras både för domstolen själv och för parterna. Domstolen bör då vara säker på förhand att uppsättandet av ett skriftligt sammandrag inte ger något mervärde för ärendets handläggning.

I tvistiga ansökningsärenden, som behandlas vid sammanträde, är behovet av ett skriftligt sammandrag före sammanträdet utgångsvis mindre. Också vid ansökningsärenden kan det på basis av det skriftliga materialets omfattning eller oklarhet finnas situationer, där ett skriftligt sammandrag ger mervärde för ärendets handläggning.

I ärenden, som avgörs på kansliet efter skriftlig förberedelse och utan sammanträde, skall ett skriftligt sammandrag uppsättas redan på basis av lag.

I ärenden, där det uppsatts ett skriftligt sammandrag före förberedelsesammanträdet och där huvudförhandling inte följer omedelbart på förberedelsesammanträdet, är det ofta motiverat att uppsätta ett skriftligt sammandrag för att klargöra ärendets skede vid utgången av förberedelsesammanträdet såvida ärendet har levt under den skriftliga förberedelsen. Eventuella ändringar är skäl att markera med fetstil för att underlätta parternas möjlighet att bekanta sig med sammandraget.

6. Tidpunkten för uppsättande av sammandrag

Att uppsätta ett skriftligt sammandrag före förberedelsesammanträdet blir aktuellt, då ärendets skriftliga förberedelse kan övergå i muntlig förberedelse. Sammandraget skall levereras till parternas processadress i god tid före

förberedelsesammanträdet. I advokatenkäten har det klart framfört såsom en brist att skriftliga sammandrag inte levereras till parterna i tid. En god utgångspunkt är att ett skriftligt sammandrag borde tillställas parterna senast två veckor före förberedelsesammanträdet.

För att undvika onödigt arbete, är det ofta mera ändamålsenligt att utreda möjligheten till förlikning och domstolsförlikning och uppmana parterna att förhandla om förlikning innan det skriftliga sammandraget uppsätts. Ifall domstolen inte erhåller ett meddelande om att ärendet förlikts, uppsätts sammandraget.

7. Sammandragets struktur

7.1 Yrkanden

Att nedteckna yrkandena i sammandraget är ofta problemfritt, eftersom yrkandena i stämningsansökan vanligen har framställts på det vis RB 5 kap. 2 § 1 mom. 1 punkt stadgar, dvs. individualiserat. De yrkanden som framförs i svaromålen, t.ex. kvittnings- och andra liknande yrkanden, uppfyller oftast också kravet på tillräcklig individualisering. Då det finns utrymme för tolkning, skall man fästa parternas uppmärksamhet vid individualiseringen av yrkandena för att utreda att yrkandet har uppfattats på ett riktigt sätt.

I sammandraget bör yrkandena uttryckas juridiskt korrekt. Vid behov bör man arrangera dem logiskt och på ett för sakens handläggning ändamålsenligt sätt. Ofta är parternas yrkanden framförda på detta sätt och vid uppsättandet av sammandraget skall man inte slösa allt för mycket krut på onödig modifiering av uttrycken och ordningen på yrkandena.

Ibland kan det vara befogat, att för klarhetens skull framföra parternas yrkanden i sammandraget på ett annat sätt strukturerade än vad parten själv har gjort. En god utgångspunkt vid omstruktureringen är, att yrkanden och svar framförs i samma ordning och numreras på motsvarande sätt, om det bara är möjligt.

För att undvika onödig skriftväxling, kan små brister i ställningstagandena lämnas att kompletteras vid förberedelsesammanträdet. En uppmaning till komplettering gällande en sådan brist kan meddelas före sammanträdet till parterna i sammandraget (se nedan punkt 8).

Ifall yrkandena förändras under förberedelsen eller i övrigt, skall sammandraget ändras att motsvara de senaste ställningstagandena (se nedan punkt 10).

7.2. Grunder för yrkandena

För sammandraget måste man också utreda de grunder, dvs. rättsfakta och motfakta, som är relevanta i ärendet. Enligt RB 5 kap. 2 § 1 mom. 2 punkt skall kärandet i stämningsansökan ange de omständigheter, på vilka yrkandet baserar sig och i svaromålet skall enligt RB 5 kap. 10 § 1 mom. 2 punkt meddelas de grunder för bestridande, som är av betydelse vid avgörandet av saken. Med omständigheter och grund avses i detta sammanhang avses uttryckligen rättsfakta, dvs. sådana faktorer, som är nödvändiga för den rättsföljd parten söker.

De rättsfakta som utgör grunden för yrkandena skall i sammandraget grupperas på ett sakenligt sätt och komprimeras sålunda att man undviker upprepning. Grunderna behöver inte beskrivas mångordigt och omfattande utan exakt och gällande de

frågor, som skall avgöras. Som utgångspunkt för beskrivningen av rättsfakta kan man hålla att samtliga tvistefrågor framkommer så att parterna inte under bevisningen överraskande behöver utreda sådana fakta, som inte har framkommit ur sammandraget. Rättsfakta ska beskrivas i deras konkreta form. I beskrivningen skall man inte citera lagtexternas abstrakta gärningsbeskrivningar.

Utgångspunkten är att man i sammandraget bara skall framföra de rättsfakta parterna väddat till. Ifall bevisfakta, dvs. bevis eller andra fakta, som framgår ur rättegångsmaterialet och vilka påverkar tvistiga rättsfakta, anses föreligga eller inte, skall inte framföras.

Då förberedelsen framskrider och grunderna eventuellt också utvecklas, skall även sammandragets grunder bearbetas att motsvara de relevanta rättsfakta. Det är inte tillräckligt, att man enbart hänvisar till dem eller att de antecknas som sådana i sammandraget. Väsentliga förändringar i grunderna, vad gäller tidpunkt och orsak, är det skäl att dokumentera i protokollet (se nedan punkt 10).

I motsats till parternas yrkanden är grunderna ofta till sitt uttryck omfattande och inexakta. Till följd av detta är det centralt att komma ihåg att sammandragets ändamål inte är att upprepa allt vad parterna har framfört. Man måste komma ihåg, att sammandragets innehåll även till denna del motsvarar domstolens uppfattning om de relevanta yrkandenas grunder och till deras stöd anförda fakta. Av detta följer att parternas ställningstaganden kan bli mycket kraftigt komprimerade.

7.3 Ostridiga och stridiga omständigheter

RB 5 kap. 24 § 1 mom., som gäller sammandragets innehåll, nämner inte ostridiga och stridiga fakta såsom delar av ett skriftligt sammandrag. Enligt RB 5 kap. 19 § skall man dock under förberedelsen utreda bl.a. om vad parterna är oense om. Detta stadgande gäller förberedelsens målsättningar och innehåll. På basis av detta borde framgå av sammandraget åtminstone de stridiga omständigheterna i målet.

Det finns ingen uttrycklig regel som RB 5 kap. 19 § om att också de ostridiga omständigheterna skall inkluderas i sammandraget. Av RB 17 kap. 7 § framgår det i vilket fall som helst att rätten inte får tillåta bevisning gällande ostridiga omständigheter. Då man under förberedelsen på basis av RB 5 kap. 19 § även måste utreda vilka bevis, som skall framföras i ärendet och vad man har för avsikt att bevisa med dem, kan man anse att också en utredning av de ostridiga omständigheterna är en del av förberedelsen. Ett öppet antecknande av de ostridiga omständigheterna kan även leda till att parterna tydligare ser, vilka omständigheter som är stridiga före förberedelsesammanträdet. I advokatenkäten var man av den åsikten att ett bra sammandrag innehåller såväl stridiga som ostridiga omständigheter. Sålunda bör det från sammandraget också framgå, vilka omständigheter är ostridiga i ärendet.

Sättet på vilket stridiga och ostridiga omständigheter framgår av sammandraget kan variera på basis av ärendets art och omfattning samt särskilt på basis av hur mycket dylika omständigheter det finns. De ostridiga omständigheterna framförs oftast i sammandragets början såsom en berättelse ("ärendets bakgrund" eller "det ostridiga händelseförloppet") och de stridiga omständigheterna oftast såsom en förteckning efter svaromålet.

En utredning av de stridiga omständigheterna kan emellertid lyckas bättre om dessa framförs som en egen förteckning i det sammandrag som föregår den muntliga förberedelsen. Förteckningen av ostridiga fakta kan i sammandraget placeras direkt före eller direkt efter förteckningen över stridiga omständigheter. I eventuella senare sammandrag och i domen kan de ostridiga omständigheterna väl framföras såsom en berättelse.

En numrering av stridiga och ostridiga omständigheter förenklar deras handläggning i förberedelsesammanträdet och också såsom i punkt 7.4 nedan framförs behandlingen av bevisstema. Även i advokatenkäten har man önskat att stridiga och ostridiga omständigheter presenteras på ett klart sätt i sammandraget.

I ett sammandrag, som har uppsatts före den muntliga förberedelsen, baserar sig indelningen av omständigheter i stridiga och ostridiga på ett ofullständigt material, eftersom parterna inte då ännu ens kunnat uttala sig om alla omständigheter motparten framfört. Ifall det är oklart, om någon omständighet är stridig eller ostridig, kan den antecknas i sammandraget såsom en fråga till parterna. Ett annat alternativ är att anteckna omständigheten i det skede såsom stridig. Vid behov kan man i sammandraget meddela att förteckningarna baserar sig på en preliminär uppfattning på basis av den skriftliga förberedelsen.

Med stridiga och ostridiga omständigheter avses för sakens avgörande relevanta konkreta omständigheter. Bara sådana omständigheter antecknas i sammandraget såsom stridiga eller ostridiga omständigheter.

Då de stridiga omständigheterna utvisar behovet av bevisning och bevistema, skall stridiga och ostridiga omständigheter antecknas i sammandraget med samma noggrannhet som bevistema (se nedan punkt 7.4).

7.4 Bevisningen

Enligt RB 5 kap. 19 § skall det i förberedelsen utredas vilka bevis som kommer att framföras och vad man med varje enskilt bevis har för avsikt att bevisa. Enligt RB 5 kap. 24 § 1 mom. skall man göra ett sammandrag av dessa omständigheter bara vid behov. I förarbetena till detta lagrum har man inte uttryckligen motiverat, när ett sammandrag av bevisningen är nödvändigt. I motiveringarna konstateras emellertid att samma omständigheter, som talar för att göra ett sammandrag av parternas yrkanden och deras grunder, även gäller bevis och bevistema. Då utredande av de stridiga omständigheterna är centralt för förberedelsen och då bevisningens kartläggning hänför sig till de stridiga omständigheterna, är ett sammandrag om bevisningen bara undantagsvis onödigt. Även i advokatenkäten har framkommit att till ett gott sammandrag hör en förteckning över bevisen och bevistema.

Bevisen kan grupperas i sammandraget på olika sätt beroende på ärendets art och omfattning. Som grupperingsgrund kan man till exempel använda den part, som framfört beviset (kärandens skriftliga bevis, svarandens vittnesbevis). Bevis av samma slag (skriftliga bevis, personbevisning) kan också framföras koncentrerat och grupperas under huvud- och underrubriker. Åtminstone i omfattande ärenden säkras man förberedelsen och huvudförhandlingens klarhet bäst, om alla bevis grupperas enligt bevistema oberoende av slag eller part som har framfört beviset.

Det är inte nödvändigt att anteckna bevistema för bevisen, om de stridiga omständigheterna har individualiserats lika noggrant som man kan förutsätta av ett bevistema i sammandraget. I sådana fall kan man i sammandraget bara hänvisa till en tidigare numrerad stridig omständighet.

Bevistemat är i ärendet relevant omständighet, som kräver bevisning. Bevistemat skall under förberedelsen individualiseras så noggrant att huvudförhandlingens koncentration kan tryggas. Detta innebär att motparten till den part, som väddat till beviset på basis av bevistemat kan uppskatta behovet av motbevisning och förbereda sig för bevismottagningen vid huvudförhandlingen. Domstolen i sin tur skall kunna bedöma på basis av bevistema, huruvida beviset är nödvändigt eller inte.

Som bevistema duger sålunda inte den rättsliga karakteriseringen av en omständighet (avtalets skälighet/ogiltighet, huruvida vållandet varit grovt eller inte), eftersom dessa är juridiska bedömningar, som görs på basis av omständigheterna. Såsom bevistema duger inte heller en allt för allmän eller obestämbär omständighet (ärendets bakgrund, händelseförloppet).

Graden av exakthet för bevistemat kan variera i olika ärenden och gällande olika bevistema på basis av deras art. Det är viktigt att komma ihåg att det är frågan om konkreta omständigheter. Ett bra hjälpmedel är att fundera om bevistemat skulle kunna formuleras såsom ett fråga till ett vittne. Om så är fallet, är bevistemat tillräckligt noggrant (hur mycket hade bilen körts vid köpslutet, berättade säljaren åt köparen om vattenskadan före köpet, visste köparen om inteckningen före köpet, hur mycket kostar reparationerna av huset).

Att upprätthålla kravet på exakthet för bevisstema förutsätter mycket arbete. Genom att av parterna kräva exakta teman för bevisen förhindrar domstolen i hög grad att onödig bevisning framförs.

Enligt RB 17 kap. 7 § får rätten inte tillåta att sådant bevis framförs, som gäller en omständighet utan verkan eller som är ostridig. Även onödig bevisning skall på basis av samma lagrum förhindras. Om ett bevis inte hänför sig till någon omständighet, som konstateras vara stridig, skall beviset inte mottas. Om det gällande samma bevisstema framförs en betydande mängd bevisning, kan frågan om bevisningens onödighet och dess konstnadsverkan på ett lämpligt sätt tas fram i ett sammandrag, som uppsatts före förberedelsesammanträdet. Senast under förberedelsesammanträdet är det skäl att diskutera denna sak. På grund av preklusionsnormen är det nödvändigt att göra en anteckning om att bevis framlagts men inte tagits emot. Denna anteckning kan göras i protokollet.

Parterna och domstolen skall ha samma uppfattning om vilka de bevis är, till vilka parterna vädjar. Gällande personbevisningen är detta sällan oklart, men gällande skriftlig bevisning är problemet verkligt, eftersom det under handläggningens gång levereras till domstolen en ansevärd mängd handlingar. Bevisförteckningen i sammandraget skall vara entydig. Skriftliga bevis skall numreras att motsvara bevisförteckningens numrering i sammandraget. De skriftliga bevisen skall också särskiljas från övriga dokument, som har levererats till domstolen. Vid omfattande skriftliga framställningar (avtal, revisionsberättelse, boförteckning) skall det utredas till vilken del av handlingarna man vädjar som bevis. En anteckning om detta kan göras vid det skriftliga beviset.

7.5. Den rättsliga utgångspunkten

Domstolens aktiviteter under förberedelsen gäller även parternas uppfattningar om den rättsliga utgångspunkten i ärendet.

Domstolen skall ta upp synpunkter som rör den juridiska referensramen såvida man på detta sätt kan främja handläggningen. Domstolens uppfattning i detta avseende är av stor betydelse för parterna, då de bedömer huruvida rättegången är befogad och då det bedömer förlikningslösningens möjlighet. I advokatenkäten har man allmänt också fört fram önskemålet om domstolens aktivitet under förberedelsen gällande den juridiska referensramen.

I sammandraget skall sålunda vid behov på ett allmänt plan föras fram domstolens uppfattning till exempel om tillämpliga normer, deras tolkning och om bevisbördans fördelning. Det är inte frågan om att framföra en förhandsuppfattning gällande slutresultatet i ärendet eller bevisvärderingen. Domstolens uppgift är inte att "göra" målet, denna roll hör till parterna och det är viktigt att opartiskheten inte äventyras. Väsentligt i detta är på vilket sätt domstolen framför sin syn på den juridiska referensramen i ärendet.

Den juridiska referensramen skall i ett sammandrag, som uppsätts före ett muntligt sammanträde, framställas snävare än vad är fallet när det gäller ett muntligt sammandrag på förberedelsesammanträdet.

8. Parternas ställningstaganden gällande innehållet i sammandraget

I ett skriftligt sammandrag som uppsätts före förberedelsesammanträdet, kan man begära att parterna tar ställning till öppna frågor eller andra frågor, som kräver ytterligare

utredning. På detta sätt kan man på ett väsentligt sätt minska bruket av olika skriftliga utsagor i ärendet och man kan undvika onödiga uppskov av förberedelsesammanträdet. Ifall det är frågan om en oklarhet, vars klarställande är nödvändigt för domstol eller part före förberedelsesammanträdet, kan man i sammandraget utsätta en frist för avgivande av utsaga.

I övrigt är det inte nödvändigt att av parterna inbegära ställningstaganden till ett sammandrag, som är uppsatt före det muntliga förberedelsesammanträdet. Det måste anses tillräckligt att parterna kan framföra sin ståndpunkt i samband med det muntliga förberedelsesammanträdet.

Parternas ställningstaganden till sammandraget är av stor betydelse. Domstolens uppfattning om vad som har yrkats och på vilka grunder, vad som är stridigt och ostridigt samt till vilka bevis parterna vädjat, bestämmer i praktiken rättegången och begränsar den. Sammandraget skall kunna läggas till grund för handläggningen så att man med undantag för de skriftliga bevisen lämnar allt övrigt skriftligt material, som framförts i processen, som bakgrundsmaterial. Parterna borde sålunda kunna godkänna innehållet i sammandraget.

Samtidigt är det skäl att komma ihåg att sammandraget är domstolens preciserade uppfattning om ärendet. Det är inte meningen att man under förberedelsen allt för mycket börjar fila på sammandragets ordalydelse genom meningslös finjustering.

Parternas ställningstagande till sammandragets innehåll är skäl att dokumentera i protokollet för förberedelsesammanträdet. Detta gäller inte de fall då parterna inte har något att anmärka gällande sammandragets innehåll. Ställningstagandet är skäl att anteckna

särskilt i en sådan situation, där en part anser sammandraget till sitt innehåll vara felaktigt eller bristfälligt. I dessa fall är det frågan om parternas rättsskydd.

Struktureringen i sammandraget och domstolens uppfattning om de för ärendets avgörande centrala stridiga frågorna och rättsliga utgångspunkterna, ger parterna goda grunder att bedöma möjligheten till en förlikningslösning i ärendet. Till följd av detta är det ändamålsenligt att till ett skriftligt sammandrag bifoga en uppmaning att föra förlikningsförhandlingar. Eftersom det inte är möjligt att på förhand antecipera slutresultatet i tvisten, är man tvungen i uppmaningen att föra förlikningsförhandlingar hänvisa till neutrala omständigheter såsom rättegångskostnadsrisk. Domstolens uppmaning att föra förlikningsförhandlingar tvingar i alla fall parterna att bedöma huruvida det är klokt att behandla ärendet i en fullskalig rättegång. Det kan också vara motiverat i det skriftliga sammandraget att föra fram möjligheten till domstolsmedling.

9. Användningen av ett skriftligt sammandrag vid förberedelsesammanträdet

Vid förberedelsesammanträdet bör man granska innehållet i det skriftliga sammandraget. Detta förutsätter en rätt noggrann genomgång av sammandraget. Endast en allmän hänvisning till sammandraget är inte tillräcklig. Å andra sidan måste man kunna lösgöra sig från sammandraget så att ärendet skall kunna framskrida från den skriftliga förberedelsen.

Att granska innehållet i sammandraget och att använda det i förberedelsesammanträdet, förverkligas bäst sålunda att domstolen vid förberedelsesammanträdet begynnelse refererar sin uppfattning om förberedelsen genom att använda sig av

sammandraget. Detta innebär inte att domstolen skulle läsa innantill ur sammandraget.

Då man vid slutet av förberedelsesammanträdet gör en muntlig sammanfattning, kan man som grund för den muntliga sammanfattningen använda sammandraget och muntligen meddela under förberedelsen framkomna och av förberedelsen beroende kompletteringar och ändringar.

Att uppsätta en slutlig version om det skriftliga sammandraget på förberedelsesammanträdet i parternas närvaro är sällan befogat. Detta stör den muntliga handläggningen och konsumerar parternas tid. Det är klokare att uppsätta det skriftliga sammandraget efter förberedelsesammanträdet och därefter leverera det till parterna.

10. Sammandraget och protokollet för förberedelsesammanträdet

Det skriftliga sammandraget från förberedelsesammanträdet och protokollet från samma sammanträde kan vara två skilda handlingar. Ett annat alternativ är att uppsätta ett enda dokument, dvs. ett kombinerat sammandrag och protokoll från det muntliga förberedelsesammanträdet.

Ifall det skriftliga sammandraget för förberedelsesammanträdet uppsätts såsom en skild handling, bör man försöka undvika dubbelt arbete. I protokollet skall man då inte upprepa sådant som redan står i sammandraget och vice versa. Man kan hänvisa till sammandraget i protokollet. Ur sammandraget framkommer endast parternas senaste ställningstaganden i saken. Det är därför skäl att i protokollet anteckna sådana förändringar, som har framkommit under handläggningen och som inte framgår av

sammandraget, men som kan ha betydelse senare, till exempel ur preklusions synvinkel eller då man funderar på fördelningen av rättegångskostnaderna. Vad gäller ändringar av beloppen för yrkanden, bör en hänvisning till sammandraget såsom utgångspunkt räcka till. Då det exempelvis är fråga om ändringar i form av att en part har avstått från ett krav, är det skäl att göra en skild anteckning om det i protokollet.

Såvida man i ärendet bara gör ett muntligt sammandrag, bör man i protokollet ändå i enlighet med RB 22 kap. 4 § anteckna de för ett sammandrag väsentliga elementen, dvs. yrkanden, invändningar, medgivanden, bestridanden, grunder och bevis.

11. Användningen av sammandraget såsom en grund för domen

Trots att sammandraget i första hand tjänar förberedelsen, kan man ur ett grundligt uppsatt sammandrag ofta direkt eller med smärre korrigeringar erhålla parternas yrkanden och deras grunder samt bevisning för domen. Till exempel bevisningen måste dock bearbetas, eftersom bevisteman inte används i domen.